

ELTE BTK, ÓTI, Latin Tanszék, 2015/16, I. (őszi) félév

BBN-VAL-171 = BIB-102

Földváry Miklós István

K H,8.00–9.30

4 kr Gólyavár Pázmány Terem

Összehasonlító vallástörténet 1.

Az előadás célja:

Az Összehasonlító vallástörténet című tanegység célja a XIX–XX. századi vallástudományi kutatás jellemző problémáinak, megközelítési módjainak, klasszikus szerzőinek, iskoláinak bemutatása elsődleges és másodlagos forrásszövegek elemzése, azok történelmi és elméleti kontextusba helyezése révén. A tematikát néhány alapfogalom és az alapfogalmakhoz szorosan kötődő forrásterületek köré szerveztük.

A jegyszerzés feltételei:

A tanegységet írásbeli vizsga zárja, amely az előadások anyagára és a szakirodalomra épül.

A tervezett tanmenet:

- 09.07. | A vallás mint történelmi és kulturális jelenség – Történelmi és kortárs anyagok kapcsolata: a közmegegyezés – Határterületek, más megközelítési módok – A vallási idegenség megtapasztalásai az európai hagyományban
- 09.14. | Mítosz és mitológia – A klasszikus antikvitás vallási jelenségeinek recepciója – Nem kanonizált vallási jellegű narratívák – Mítosz, mese, történelem – Az istenalakok és más mitológikus szereplők értelmezése – Politeizmus, antropomorf istenkép
- 09.21. | A romantikus vallásbölcselet eszmevilága – Népiség, alkotóerő, karakter – Táj, nyelv, etnikum – Az ősiség mint értékmozzanat – Elsődleges önkifejezési forma: a nagyepika – A nemzeti mitológia mint értelmezési keret vagy betöltendő szükséglet
- 09.28. | A mítosz-rítus vita – Vallástörténelmi reflexió a zsidó-keresztény hagyományra és a Bibliára – Az Ószövetség/Tanakh történelmi könyvei mint nemzeti mitológia – Kultuszcentralizáció, hierokrácia, dogmatizmus és ezek kritikája
- 10.05. | A rítus rehabilitációja – Áldozat, kultusz, hatalom, papság – A vegetációs modell: az élet gyarapítása annak elpusztítása révén – Hasonlósági és érintkezési mágia – A közösségi modell: megjelenítés (totem) és részesülés (asztalközösség)
- 10.12. | Találkozás az egzotikummal – Távoli magaskultúrák és természeti népek – A vallás minimuma: lélekhit, manaizmus – Primitív mentalitás vagy archaikus logika? – Az archaikum fogalma és az álarchaizmus jelensége
- 10.19. | A pozitív tudomány válsága – A vallási minőség mint axióma: meghatározás helyett jellemzés – A numinózus fogalma és jegyei – A vallási tapasztalat rendkívüli jellege – A misztikus tapasztalat mint a tulajdonképpeni vallásosság alapja

Őszi szünet

- 11.02. | Intézmény, doktrína, megszokás: lejáratott fogalmak? – Vallás és társadalom – Negatív, pozitív és piakuláris kultusz – Szakramentális és mimetikus eljárások – A vallási tapasztalat rendes jellege (francia szociológia) – A nem misztikus vallásosság
- 11.09. | Módszertani változások: érvek az összehasonlítás mellett és ellen – Esettanulmányok, szerkezeti és funkcionális elemzés – Homológiák, analógiák, történetiség – Komparatiztika határok között: az indoeurópai iskola
- 11.16. | A történelmi nézőpont kiterjesztése: a német szociológia – Az öndefiníció megléte, hiánya és viszonylagossága egy-egy vallási közösségnél – Meddig ugyanaz egy vallás? – A pszeudomorfózis lehetősége

- 11.23. | Ideáltípus, egy-egy vallás egyénisége – Vallási közösségek típusai és hordozói – Egyazon vallási hagyomány változatos „felhasználásai” – Hivatalos vallás és „Volksvorstellungen” – Népegyház és szekta – Vallási funkciók a világi társadalomban
- 11.30. | A történetietlen nézőpont kiterjesztése: fenomenológia – Vallási univerzálék – Kísérlet a vallás mint nyelv leírására: „lexika” és „szintaxis” – A szent kategóriái: tér, idő, személy, tárgy, kommunikáció
- 12.07. | Behatárolható-e a vallási jelenség? – A vallástudomány mai problémái – Az elméletalkotás válsága – Töredezethez, elköteleződés vagy semlegesség, források, terepmunka – Egyenlőtlenül földolgozott területek – Klasszikus vallástörténet és vallás a modern világban

Szakirodalom:

- BACHOFEN, Johann Jakob: „Tanaquil mondája” (Ford. Mohay András), in Sarkady János (szerk.): *Mítosz az ősi társadalomban*. Gondolat, h. n. 1978. 315–345. (bevezető fejezet)
- DURKHEIM, Émile: *A vallási élet elemi formái*. L’Harmattan, Budapest 2004. (Ford. Vargyas Zoltán) 277–321 (Főbb rituális attitűdök, negatív és pozitív kultusz)
- ELIADE, Mircea: *A szent és a profán. A vallási lényegről*. Európa, Budapest 1987. (Ford. Berényi Gábor) 5–60. (bevezetés, szent tér)
- FRAZER, James G.: *Az aranyág*. Osiris–Századvég, Budapest 1995. (Ford. Bodrogi Tibor–Bónis György) 155–225. (Az istenkirály megölése – Az Adonisz-szertartás)
- JUNG, Carl Gustav: „Az archaikus ember” in uő: *Föld és lélek. Az archaikus ember*. Kossuth Könyvkiadó, h. n. 1995. (Ford. Linczényi Adorján) 44–84. (csak a második előadás)
- KERÉNYI Károly: „Mi a mitológia” in uő: *Mi a mitológia? Tanulmányok a homérosi himnuszokhoz*. Szépirodalmi Kiadó, Budapest 1988. 5–26. (csak maga a tanulmány, más kötetből is lehet)
- LÉVI-STRAUSS, Claude: „Az archaizmus fogalma az etnológiában”, in uő: *Strukturális antropológia*. Osiris, Budapest 2001. I. 87–100.
- OTTO, Rudolf: *A szent. Az isteni eszméjében rejlő irracionális és viszonya a racionálishoz*. Osiris, Budapest 2001. (Ford. Bendl Júlia) 11–43. (első négy fejezet)
- SIMON Róbert (szerk.): *A vallástörténet klasszikusai. Szöveggyűjtemény portrészlatokkal*. Osiris Kiadó, Budapest 2003. (Osiris Tankönyvek) 268–289. (Fustel de Coulanges)
- SIMON 328–336. (Wellhausen)
- SIMON 346–358. (Robertson Smith)
- SIMON 648–657. (Lévy-Bruhl)
- WEBER, Max: *Vallászociológia. A vallási közösségek típusai*. Helikon, h. n. 2005. (Ford. Erdélyi Ágnes) 104–170. (Rendek, osztályok és vallás)